

VILÁG- TÖRTÉNET

11. (43.) évfolyam 2021. 2.

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **RUI MANUEL LOUREIRO**
MAGELLÁN PORTUGÁLIÁBAN
- **JUAN GIL**
MAGELLÁN SPANYOLORSZÁGBAN
- **JOSÉ MANUEL MALHÃO PEREIRA**
MAGELLÁN ÚTJÁTÓL SPANYOLORSZÁG FŰSZERÚTVONALÁNAK
KIALAKÍTÁSÁIG
- **RÁKÓCZI ISTVÁN**
MAXIMILIANUS TRANSYLVANUS: A SZÍNE ÉS A VISSZÁJA
- **BALÁZS PÉTER**
A REVÍZIÓ REVÍZIÓJA: A TERROR HISTORIOGRÁFIÁJA 1989 ÓTA
- **SZEMLE**
RÁKÓCZI ISTVÁN, SZVÁK GYULA, PRANTNER ZOLTÁN ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

TARTALOM

V, mint Victoria (Rákóczi István)	161
<i>Tanulmányok</i>	
Rui Manuel Loureiro: Magellán Portugáliában	167
Juan Gil: Magellán Spanyolországban	183
Luís Filipe Reis Thomaz: Párizs almája: a Maluku-szigetek	203
José Manuel Malhão Pereira: Magellán útjától Spanyolország fűszerútvonala- nának kialakításáig. Hajózási és időjárási tényezők	217
Consuelo Varela: A Magellán–Elcano-út spanyol krónikásai	233
Rákóczi István: Maximilianus Transylvanus: a színe és a visszája	241
<i>Nagyító</i>	
Balázs Péter: A revízió revíziója: a Terror historiográfiája 1989 óta	253
<i>Műhely</i>	
Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Nagy Imre és Kádár János arab szemmel	283
Palotás Zsolt: Otmán Hássem tunéziai miniszter diplomáciai útja az Egyesült Államok keleti partján	299
<i>Szemle</i>	
Magellán drámája és a Föld körbehajózása (Rákóczi István)	325
Az orosz hatalmi ideológia sajátosságai (Szvák Gyula)	328
A hatnapos háború magyar szemmel (Prantner Zoltán)	331

Jelen számunkat Rákóczi István szerkesztette

Otmán Hášem tunéziai miniszter diplomáciai útja az Egyesült Államok keleti partján

1865. október 3-án a *Persia* nevű gőzös fedélzetén megérkezett a New York-i kikötőbe Otmán Hášem (?–1867), III. Muhammad Szadok bej (1859–1882) tunéziai uralkodó különleges képviselője. A tunéziai–amerikai kapcsolatok történetében ez volt a második alkalom Szidi Szulejmán Mellimelli 1805. november 4-től 1806. szeptember 17-ig tartó küldetése óta, hogy tunéziai diplomata és kísérete kereste fel az Amerikai Egyesült Államokat.¹

Jelen tanulmány a Tuniszi Kormányzóságból az Egyesült Államokba érkező diplomáciai küldetés előzményeit – kitérve a tunéziai–amerikai kapcsolatok 1824–1865 közötti összefoglaló ismertetésére –, a látogatás fontosabb mozzanatait, illetve az amerikai politikai és katonai elit reakcióit kívánja bemutatni, elsősorban az amerikai napi- és hetilapok írásainak tükrében. Vajon az amerikai politikusok és állampolgárok ugyanolyan módon fogadták Szadok bej követét, mint elődjeik Mellimellit 1805-ben?

A tunéziai követség, amelynek Otmán Hášem volt a vezetője, három tunéziai tagból, Romero/Ramio Gaita ezredesből, a különleges képviselő *aide-de-camp*-jából, azaz katonai szárnysegédjéből, Antoine Conti lovagból (titkár és tolmács), valamint a providence-i Amos Perry amerikai tuniszi konzulból állt. Szadok bej elküldte követeit az Egyesült Államokba a róla készült ajándék festménnyel és egy Andrew Johnson elnöknek írt hivatalos levéllel, amelyben gratulációját fejezte ki a polgárháború befejezéséért és a béke helyreállításáért.² Emellett Hášem magával hozta Őfelsége másik levelét is Mary Todd Lincolnnak, melyben a bej azt írta:

* A szerző történész (PhD), tudományos kutató.

1 Amos Perry levele William H. Sewardnak, 1865. október 3. *Executive Documents*, 1866. 348–349.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 348–349.; *The New York Herald*, 1865. október 5.; *Evening Star*, 1865. október 5.; *Daily National Republican*, 1865. október 5.; *Baltimore Daily Commercial*, 1865. október 5. A 3600 tonnás *Persia* gőzhajó a Cunard Line társaság által üzemeltetett utasszállító volt 1855–1868-ban, 1856-ban elnyerte a rangos, úgynevezett Kék Szalag-díjat (Blue Riband) az Atlanti-óceán leggyorsabban történő áthajozásáért. *The Illustrated London News*, 1856. február 9. Mellimelli küldetéséhez magyarul lásd: Palotás, 2018. 186–198.; Palotás, 2015.

2 Perry, 1891. 96.; Seward, 1891. 295.; Perry levele Sewardnak, 1865. augusztus 30. *Executive Documents*, 1866. 347.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 347.; *The New York Herald*, 1865. október 5. A két levél arabról történő angol nyelvű, szó szerinti fordítását lásd: *Executive Documents*, 1866. 349–350.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 349–350. A Johnson elnöknek küldött levél magyar nyelvű fordítását lásd lejjebb. A bej által írt levelek mellett a tunéziai külügyminiszter is írt levelet Sewardnak. Musztafa levele Sewardnak, 1865. augusztus 29. ANT, Carton 252., Dossier 688. Doc. 2.; *Executive Documents*, 1866.

„Szeretnénk kifejezni önnek azt a fájdalmat, amelyet szívünkben érzünk szeretett férje szomorú halálának híre hallatán.”³

Hásem miniszter és kísérete az Egyesült Államok keleti partjának több városát, mint például az *Empire Cityt*, azaz New Yorkot, valamint Washington D. C.-t és Philadelphiát is meglátogatta október 3. és november 22. között. Az amerikai sajtó New Yorktól és Washingtontól a montanai Virginia Cityn és a nevadai Golden Hillen keresztül egészen Honoluluiig – *The New York Herald*, *Daily National Republican*, *The Montana Post*, *Gold Hill Daily News* és *The Pacific Commercial Advertiser* – részletesen és naponta beszámolt arról, hogy a tunéziaiak számos helyi és szövetségi vezetővel, katonai és haditengerészeti tiszttel, valamint egyszerű polgárokkal találkoztak ezen időszak alatt.⁴

Források

A tunéziai küldöttség 1865-ös, keleti parti tevékenységével nagy terjedelemben foglalkoztak az amerikai lapok. A jelen tanulmány elkészítése során áttekintett újságok közel 200 alkalommal számoltak be az eseményekről. Vajon a különböző történészek iránti ilyen fokú érdeklődés egyedülálló volt-e a korszak Amerikájában?

A 19. század első felében az újságok látványos fejlődésen mentek keresztül az Egyesült Államokban. Összehasonlításképpen: az 1830-as években kétszer annyi újság jelent meg Amerikában, mint Nagy-Britanniában. A század során ez a különbség csak tovább növekedett. 1850-ben az Egyesült Államokban kiadott lapok száma 2526-ra rúgott, közel félmilliárd éves példányszámmal. Az amerikai újságok többsége hetilap volt, de a napilapok száma is látványosan növekedett a század második felében. A nagyvárosi napilapok mind terjedelemben, mind méretben, mind pedig tartalomban igen változatosak voltak.⁵

Az ugrásszerű növekedést több tényező együttesen eredményezte, aminek csak egyik aspektusát jelentette a technikai fejlődés – például gőzhajtású nyomdák, gépi papír, elektromos távíró stb. – vagy a népesség növekedése. A kormányzati politika ugyanis nagymértékben hozzájárult az „információs forradalomhoz”, amikor a nyilvános tájékoztatást részesítette előnyben a magánkommunikációval szemben. Az 1792-es postai törvénynek (*Post Office Act of 1792*) köszönhetően ugyanis az újságok a hírek megosztásának és terjesztésének országos hálózataivá váltak.

349–350.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 349–350. A bejről készült olajfestmény Louis-Augustin Simil francia festő munkája volt, melyet Hásem adott át Johnson elnöknek október 30-án. Patterson, 1956.

3 Szadok bej levele Mary Lincolnnak, 1865. augusztus 29. *Executive Documents*, 1866. 350.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 350.

4 Az *Empire City* becenév eredete bizonytalan, azonban valószínűleg George Washingtonhoz köthető. Washington ugyanis a „jelenleg a Birodalom Székhelye (at present the Seat of the Empire)” szavakkal utalt New Yorkra James Duane polgármesternek írt 1785-ös levelében. Klein, 2001. XIX–XX. Emellett több újság is így nevezte a várost a követség idején. *Cleveland Daily Leader*, 1865. október 7.; *The New York Herald*, 1865. október 5.

5 *The News Media*. <https://americanantiquarian.org/earlyamericannewsmedia/exhibits/show/news-in-antebellum-america>.

A szabályozás egyrészt rendkívül alacsony postaköltséget szabott az újságok olvasók körében történő forgalmazásához, másrészt egyáltalán nem volt postaköltség a különböző szerkesztők között az információcseré során.⁶

A polgárháború időszakában, az események iránt mutatott olvasói érdeklődés következtében a napi- és hetilapok kiadott példányszáma ugrásszerűen növekedett az északi államokban. A Sumter-erőd 1861-es bombázását követő napon például a *The New York Herald* 135 ezer példányt nyomtatott ki, körülbelül ugyanannyit, mint a déli államok napilapjai összesen. A harctéri események írott beszámolóival mellett a vizuális, elsősorban fénykép (dagerrotípiá) általi megjelenítés is egyre nagyobb teret nyert a sajtóban. Matthew B. Brady készített elsőként rendszeresen fényképeket az amerikai történelemben az eseményekről, így a polgárháború ütközeteiről is, például Richmond városának romjairól. Emellett számos portrét is készített a kor vezetőiről, híres embereiről és politikusairól, mint például Andrew Jacksonról, John Quincy Adamsról, valamint Abraham Lincolnról. Brady 1860-ban nyitotta meg harmadik műtermét New Yorkban, ahol a tunéziai követségről is készített fényképeket 1865. október 6-án.⁷

Az 1850-es évekig kevés képi ábrázolás szerepelt az újságokban. Az első sikeres, illusztrációval ellátott újság kiadása egy angol bevándorló, bizonyos Henry Carter, alias Frank Leslie nevéhez köthető. Leslie a *London Illustrated News*-nél töltött évek tapasztalataival felvértezve 1855-ben alapította meg a *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*-t, amely széles olvasóközönséget célt meg, elsősorban a híreseményekre és a szenzációkra fókuszálva. A polgárháború kezdetén egyéb hetilapok – például a *New York Illustrated News* és a *Southern Illustrated News* – is fejlődésnek indultak, ezek közül a legjelentősebb az 1857-ben alapított és az irodalmi tartalomra nagy hangsúlyt fektető *Harpers's Weekly* volt. Mind Leslie hetilapja, mind a *Harpers's Weekly* részletesen beszámolt a tunéziaiak 1865-ös küldetéséről, a cikkek illusztrációjához többek között a Brady által készített fotográfiák jelentettek alapot.⁸

A napilapok nagy számban ismertették Otmán Hássem és kísérete szinte minden napjának történéseit. Az 1835-ben James G. Bennett Sr. által alapított *The New York Herald* például, amely 1860-ban 77 ezer megjelent példányszámával az Egyesült Államok legnagyobb napilapjává vált, minimum 27 lapszámában követte részletesen nyomon a tunéziaiak útját New Yorkban és a keleti parton. A *Herald* október 12-i kiadásában egyenesen arról számolt be, hogy a tunéziaiak felkeresték a napilap New York-i nyomdájának épületét is. A követ élénken érdeklődött a látott technikai dolgok iránt, minthogy Tunéziában az újságírás, az amerikai lap állítása szerint, még csak gyerekcipőben jár. A korszak egyetlen tunéziai napilapja, a bej első számú újságja, az *Official Circular/Arra'id Attunisi (Er-Ra'd At Tunisi/L'Étendard tunisien)* csak limitált példányszámban jelent meg, és elsősorban hivatalos és állami

6 Richard, 1995. 25., 31., 36.

7 Jackson, 2010. 152., 478., 735. Vö. Gallman–Gallagher, 2015.

8 Jackson, 2010. 152. Vö. Wilson, 2013; *The New York Herald*, 1865. október 7.; *The News Media*; Abbott, 1855; *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84.; *Harper's Weekly, A Journal of Civilization*, 1865. október 21. 660.

történekekről számolt be, azonban emellett több helyi, valamint külföldi eseményről is közölt cikket.⁹

Az Egyesült Államokba látogató tunéziai követség előzményeiről és programjáról az amerikai napi- és hetilapok mellett számos elsődleges – levéltári és nyomtatásban megjelent – forrás áll rendelkezésünkre. A korai tunéziai–amerikai kapcsolatok kéziratos forrásaihoz egyrészt a Tunéziai Nemzeti Levéltárban, az *Archives Nationales de Tunisie*-ben is hozzájuthatunk. Ebben az intézményben található az 1799-es tunéziai–amerikai békeszerződés francia nyelvű változata és az 1824-es konvenció is. A Hásem diplomáciai küldetéséről szóló arab, francia és angol nyelvű dokumentumokat külön dossziében gyűjtötték össze, *Mission du Général Othman Hachem aux Etats Unis 1865* címszó alatt.¹⁰

Az Egyesült Államokban évtizedekre visszamenő hagyománya van az állami dokumentumok nyomtatásban történő megjelentetésének. Az Egyesült Államok Kongresszusa által kiadott számos dokumentum, így a kapcsolatokra vonatkozó levelezés is elérhető nyomtatott formában. Az 1865–1866-os, 39. Kongresszus első ülészakájának dokumentumait tartalmazó kiadvány 1866-ban jelent meg, és a Marokkóval és Tunéziával folytatott diplomáciai kapcsolatok dokumentumait is tartalmazza. Ezek a dokumentumok szintén olvashatóak az ugyancsak 1866-ban kiadott *Papers Relating to Foreign Affairs, Accompanying the Annual Message of the President to the First Session Thirty-Ninth Congress* elnevezésű kötetben, amely az Egyesült Államok 1864–1865-ös külpolitikájához kapcsolódó iratokat is közzéteszi.

A hivatalos állami dokumentumok mellett a kor vezető amerikai politikusainak életéről és levelezéséről szóló kiadványok szintén beszámoltak a tunéziai küldöttség tevékenységéről. Egyrészt a Frederic W. Seward által 1891-ben kiadott *Seward at Washington*, amely William Henry Seward, aki ekkor az Egyesült Államok külügyminisztere volt (1861–1869), fővárosi tevékenységét foglalta össze. William Seward október 6-án New Yorkban találkozott először Otmán Hásemmel, aki a külügyminiszter kérésére csak később indult tovább Washingtonba. Így Seward is jelen lehetett az Andrew Johnson elnökkel történő, október 30-i találkozón. Másrészt a Johnson elnök életét feldolgozó kiadvány is beszámolt a követségről. A John Savage által kiadott *Life and Public Services of Andrew Johnson* ugyanis a függelékben közölte a fehér házi fogadás részleteit.¹¹

A rendelkezésünkre álló másodlagos irodalom csupán néhány oldalon foglalta össze a küldetést, önálló tanulmány nem is jelent meg Otmán Hásem 1865. őszi amerikai útjáról. A Precious Muhammad tollából 2013-ban megjelent *Muslims & the Making of America* című munka például, amely a muszlimok korai jelenlétét mutatja be az amerikai történelemben, csupán pár sorban említette az 1865-ös tunéziai küldöttség tevékenységét. Ezzel együtt is kijelenthető, hogy az 1824–1865

9 Jackson, 2010. 117., 918.; *The New York Herald*, 1865. október 12. Az *Arra'id Attunisit* 1860. július 22-én alapította az akkori uralkodó, Szadok bej és minisztere, bizonyos Huszein Ibn 'Abdallah. Michon–Mollier, 2001. 353. A tunéziai napilapok kezdeteihez lásd: Smida, 1979.

10 ANT, Série Historique, Carton 252., Dossier 688.

11 Seward, 1891; *The New York Herald*, 1865. október 8.; Savage, 1866. 104–105.

közötti amerikai–tunéziai kapcsolatok vizsgálata nem különösebben kutatott téma a nemzetközi és az amerikai történetírásban.¹²

A Tunézia történetét bemutató szakirodalom ezzel szemben könyvtárnyi méretű. Első helyen a Magreb-térség történetét összefoglaló *History of the Maghrib in the Islamic Period* című monográfiát emelhetjük ki, a kötetből Tunézia újkori történetéről is képet kapunk. Továbbá összefoglaló képet kaphatunk a térség történelméről a Tunéziáról írt szakkönyvekből és monográfiákból is. Kenneth J. Perkins például, aki jelenleg a Dél-Karolinai Egyetem docense és a Magreb gyarmati korának specialistája, 1989-ben jelentette meg munkáját Tunéziáról. Végezetül Khélifa Chater francia nyelvű, *Dépendance et mutations pré-coloniales* című munkáját emelhetjük ki, amely az 1815 és 1857 közötti tunéziai eseményeket helyezte vizsgálódásának középpontjába.¹³

Tunézia és az Egyesült Államok a 19. század első felében

Az Egyesült Államok érdeklődése az Oszmán Birodalom észak-afrikai tartományai – Algír, Tunisz és Tripoli –, valamint Marokkó iránt a 18. és a 19. század fordulóján igen jelentősnek mondható. Az érdeklődés középpontjában, a muszlim államok kalózkodásával szoros összefüggésben, elsősorban az Algíri és a Tripoliszi Kormányzóság állt. Ugyanakkor a tunéziai–amerikai kapcsolatok hasonlóan fontosak és időnként meglehetősen törekenyek voltak az 1797–1824 közötti időszakban.

Hammúda pasa bej, Huszainida uralkodó (1782–1814) hosszú uralkodása elején felvette a kapcsolatot az Egyesült Államokkal, szerződést kötött (1797, 1799), illetve többször is nézeteltérésbe került vele a Tripoli elleni amerikai háború (1801–1805) időszakában. 1805 tavaszán–nyarán majdnem háború tört ki a két állam között, a krízis megoldása érdekében Szidi Szulejmán Mellimelli tunéziai követ az Egyesült Államokba utazott. A baráti viszony a két állam között végül az 1824-es konvenció aláírásával állt helyre.¹⁴

A tunéziai–amerikai kapcsolatok az 1830-as években nagymértékben vesztettek jelentőségükből, ami több tényező együttes hatásával magyarázható. Egyrészt a francia monarchia 1830-ban elfoglalta az Algíri Kormányzóságot és véget vetett a földközi-tengeri muszlim kalózkodásnak, másrészt 1835-ben II. Mahmud oszmán szultán (1808–1839) visszaállította a közvetlen szultáni hatalmat Tripoli felett. Az amerikai vezetés egyre inkább úgy gondolta, hogy Észak-Afrika stratégiaiilag a francia érdekszférához tartozik, miközben az Egyesült Államok érdekeltségei a világ más részein vannak. 1823-ban a Monroe-doktrína is megfogalmazta azt, hogy az Egyesült Államok nem avatkozik bele az európai államok gyarmatainak ügyeibe. Gazdasági értelemben Tunézia amerikai mércével mérve elhanyagolható tényező és piac volt a 19. század második felében. Ekkorra az Egyesült Államok

---

12 Muhammad, 2013. 55–56.

13 Abun-Nasr, 1971; Perkins, 1997; Chater, 1984.

14 Palotás, 2018. 156–159., 177–199.; Palotás, 2015.

hatalmas belső gazdasági rendszert hozott létre, ezért a kereskedelmi kapcsolatok Tunéziával jelentőségüket veszítették.¹⁵

Az amerikaiak kis érdeklődést mutattak Észak-Afrika iránt a 19. század első felében, mégis számos konzuli tisztségviselő teljesített különféle feladatokat a Tuniszi Kormányzóságban egészen 1881-ig. Mordecai Manuel Noah és Amos Perry konzul például úgy tekintett megbízatására, mint egy lehetőségre, hogy jobban megismerje a vidéket, a kormányzóság lakosait, illetve azok szokásait. Perry, aki 1862-től töltötte be a konzuli tiszteket, két munkát is megjelentetett 1869-ben és 1891-ben Tunéziáról, annak vezetőiről és történelméről (*Carthage and Tunis, Past and Present* és *An Official Tour along the Eastern Coast of the Regency of Tunis*).¹⁶

Algír franciák általi annexiója nemcsak az amerikai Magreb-politikában volt fordulópont, hanem a Tuniszi Kormányzóság történetében is. Az esemény hatására és az egyre agresszívabb európai nyomás miatt a Huszainida uralkodó elit rádöbent arra, hogy nyugati mintára modernizációs lépéseket kell tenni Tunéziában. Ennek értelmében az uralkodók egy sor politikai, társadalmi és gazdasági reformot hajtottak végre ezekben az években. I. Ahmed bej (1837–1855) jelentős lépéseket tett a tunéziai hadsereg modernizálása érdekében, valamint a muszlim uralkodók közül elsőként törölte el a rabszolgaságot országában. A rabság és rabszolgaság kérdése sarkalatos és érzékeny pontot jelentett a Magreb és az európai államok közötti kapcsolatban a 17–19. században. A keresztények rabságának az Edward Pellew admirális, Exmouth első vikomtja vezette, egyesült angol–holland flotta vetett véget Tunéziában 1816 áprilisában.

Ezzel szemben Ahmed bej emancipációs törekvéseit elsősorban a belső meggyőződés és csak részben a külső hatás – például Sir Thomas Reade tuniszi angol főkonzul (1836–1849) tevékenysége – motiválta, amikor több különálló dekretumban felszámolta a rabszolgaság intézményét királyságában. Elsőként 1841 augusztusában bezáratta a tuniszi *al-Birka*-i rabszolgapiacot. Második, 1842. decemberi rendeletének értelmében tilos lett fekete rabszolgákat behozni a kormányzóságba. Végezetül 1846. január 24-én a bej körlevélben értesítette a tuniszi konzulokat, hogy mindenki, aki Tunéziában született, mostantól kezdve szabad ember.¹⁷

15 Manai, 2014.; Abun-Nasr, 1971. 235–238., 303–304.

16 Amos Perry (1812–1899) a massachusettsi Natickben született 1812. augusztus 12-én. A Harvard Egyetemen végzett tanulmányait követően tanárként dolgozott Providence-ben és New Londonban (1837–1895). 1852–1855 között került először kapcsolatba Európával, és ekkor utazott el Egyiptomba, Palesztinába és Görögországba. Harmadik útja idején, 1861-ben nevezte ki Lincoln konzulnak a tuniszi bej udvarába. Konzuli állását követően számos tisztséget töltött be Providence városában: a Rhode Island-i Történelmi Társaság (Rhode Island Historical Society) titkára és a Rhode Island-i Numizmatikai és Régészeti Társaság, Philadelphia (Rhode Island of the Numismatic and Antiquarian Society of Philadelphia) alelnöke stb.

17 Abun-Nasr, 1971. 259–261.; Brown, 1974. 261–303., 321–325.; Chater, 1984. 509–517., 548–553.; Perkins, 1997. 20. Egyiptomban 1884-ben, Marokkóban 1922-ben, Tripolitániában 1951-ben törölték el a rabszolgaságot. Ezzel szemben Mauritánia csak 1984-ben szüntette be ezt a tevékenységet. Az Oszmán Birodalomban I. Abdul-Medzsid dekretuma értelmében zárták be a rabszolgapiacot 1846 decemberében. Haven, 2006. 59. Exmouth expedíciójáról: Chater, 1984. 254. A rabszolgaság tunéziai eltörléséhez: ANT, Série Historique, Carton 230., Dossier 421.; Montana, 2013. 74–114.; Haven, 2006. 53–54., 72–73.; Brown, 1974. 321–325.; Chater, 1984. 548–553.

„Most tehát helyénvalónak gondoltuk közzétenni, hogy eltöröltük a rabszolgaságot az uralmunk alatt álló összes területen. Mivelhogy szabadnak tekintünk minden rabszolgát, aki területünkön tartózkodik, és nem ismerjük el tulajdonként tartásuk törvényességét.”¹⁸

Jelentős reform köthető Ahmed utódja, Muhammad bej (1855–1859) nevéhez is. 1857-ben, mely dátum mérföldkőnek tekinthető az ország alkotmányos fejlődésében, hirdették ki az úgynevezett *Ahd al-amamot*, ami gyakorlatilag az alkotmány előfutára volt. Az alkotmányt – az elsőt a maga nemében a muszlim világban – 1861-ben hozták nyilvánosságra. A rabszolgaság eltörlésével ellentétben, ezt az alkotmányt az 1864-ben kirobbant parasztfelkelés miatt az utolsó független Huszainida uralkodónak, Szadok bejnek vissza kellett vonnia. Hajreddin, a bej miniszterelnöke szintén politikai és gazdasági reformokat sürgetett. A modernizációs törekvések ellenére a bardói szerződés értelmében Tunézia a francia monarchia protektorátusává vált 1881. május 12-én.¹⁹

A Tuniszi Kormányzáságban 1841 és 1861 között bevezetett reformok közül a rabszolgaság eltörlése kapta a legnagyobb figyelmet a polgárháború előtti Amerikában. Az amerikai újságok – mint például a *The New York Herald* vagy az *Alexandria Gazette and Virginia Advertiser* – már 1843 januárjában beszámoltak a tunéziai kormány rabszolgaság-ellenes tevékenységéről. A rabszolgaság 1846-os eltörléséről szintén több újság is cikkezett. Az *Anti-Slavery Bugle* például közölte Ahmed leveleit is, melyeket Sir Reade-nek és a többi konzulnak írt. Az amerikai politikusokra nagy hatással volt a rabszolgaság muszlim megítélése. Egyrészt Charles Sumner, Massachusetts szenátora (1851–1874) a berber államok²⁰ kalózkodását megemlítve, beszédeiben és írsaiban élénken kritizálta az amerikai rabszolgaság intézményét. 1847-ben a bostoni Kereskedelmi Könyvtár Egyesületében (Mercantile Library Association) tartott előadásában például megállapította, hogy a muszlimok által tartott rabszolgák viszonylag megfelelő és jó bánásmódban részesülnek.²¹ Az 1846-os tuniszi események konkrét érvként szolgáltak a massachusettsi Horace Mann szenátor (1848–1853) 1849. február 23-án, illetve 1850. február 15-én, a Képviselőházban elmondott felszólalásaiban is. „A tuniszi bej [Ahmed] a mohamedán [iszlám] vallás fényében cselekedve eltörölte azt [rabszolgaság]. A perzsa papok szerint, hagyományosan magától Mohamedtől származik az a fel fogás, miszerint »az emberek között a legrosszabb az, aki kereskedik velük.«” (1849-es beszéd.) „Tunisz, egy berber állam, és hozzátehetem, ez a kegyetlen/vad állam eltörölte a rabszolgaságot. A mohamedanizmus megelőzi a kereszténységet, és példát mutat az erkölcsiségre.”²² (1850-es beszéd.)

18 Montana, 2013. 156. Appendix C – Circular Letter addressed by Ahmad Bey to all consuls announcing to them the abolition of slavery throughout his Dominions, FO 84/648, NA, Kew.

19 Abun-Nasr, 1971. 264–268., 279.; Perkins, 1997. 120–121.; Chater, 1984. 593–596.

20 Angolul *Barbary States*: Marokkó, Algír, Tunisz és Tripoli összefoglaló elnevezése a nyugat-európai és az észak-amerikai diplomáciatörténetben. Magyarul: Berberföld vagy Berberia.

21 *The New York Herald*, 1843. január 8.; *Alexandria Gazette and Virginia Advertiser*, 1843. január 10.; *The Norther Galaxy*, 1846. március 31.; *Anti-Slavery Bugle*, 1846. október 15.; Muhammad, 2013. 53., 55.; Sumner, 1853; Sumner, 1860.

22 Mann, 1849. 2.; Mann, 1850. 18.

Szadok bej minisztere, Huszein Ibn 'Abdallah is, aki az 1820-as években született a Fekete-tenger partvidékén, az Észak-Kaukázusban (Cserkeszország) és az egyike volt az utolsóknak, akiket eladtak a tunéziai uralkodóknak, 1856 tavaszán közvetett módon kapcsolatba került az Egyesült Államokkal. Ahmed bej udvarában az állam szolgája, *mameluk/mamluk* volt, és számos tisztséget is betöltött, ő volt például a tunéziai önkormányzat első elnöke (1858–1865) is. 1853–1856-ban a bej utasítására hosszabb időt töltött Hajreddin társaságában Párizsban, ahol egy amerikaival is találkozott az Operában. A miniszter társaságában szabadon tartózkodott egy színes bőrű is, mely gyakorlat az amerikai véleménye szerint felháborító volt: „Mit csinál ez a néger a szalonban, ahol vagyunk? Mióta adtok engedélyt rabszolgáknak arra, hogy egyenlők legyenek?” Huszein erre csak annyit válaszolt, hogy „Nyugodj meg, barátom, Párizsban és nem Richmondban vagyunk!”²³

1. kép. Otmán Hássem

Nyolc évvel később, 1864-ben Amos Perry kifejezett kérésére Huszein kifejtette a tunéziai álláspontot a rabszolgaság kérdéséről, 1846-os eltörléséről és annak hatásairól. A választ a konzul rögtön továbbította Seward külügyminiszternek is. A miniszter – aki Perry szavaival élve „egyike a legtisztelietreméltóbb és legtekinélyesebb embereknek ebben a kormányzóságban”²⁴ – a Koránra hivatkozva kifejtette, hogy a rabszolgaság elfogadott volt a Próféta korában, azonban az emberek jól kellett bánni – szállás, élelem, személyes bánásmód stb. –, különben szabadon kellett engedni őket. Emellett az volt a véleménye, hogy elsősorban gazdasági megfontolások miatt a rabszolgaságot fel kell számolni.²⁵ „Ezért van úgy, hogy azok az országok jobban fejlődnek, ahol rabszolgaság nélkül áll fenn a szabadság, mint ahol a szabadság és a munka sérelmére áll fenn a rabszolgaság. (...) A szabad emberek által önként elvégzett munka mennyisége sokkal nagyobb, mint amennyit ki

23 Oualdi, 2020. 22–23., 31. Vö. Touili, 1994. A párizsi incidensről: Haven, 2006. 71.; Huszein levele Perrynek, 1864. november. *Executive Documents*, 1866. 342.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 342. 1867 nyarán–őszén Huszein maga is elutazott az Egyesült Államokba, és járt New Yorkban és Washingtonban is. Oualdi, 2020. 33.

24 Perry levele Sewardnak, 1864. december 7. *Executive Documents*, 1866. 339.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 339.

25 Muhammad, 2013. 51–53.

lehet kényszeríteni a szerencsétlen rabszolgáktól. Ugyanakkor [ez] végtelenül elfogadhatóbb és előnyösebb a társadalom számára is.”²⁶

Szadok bej 1865 júniusában jelentette be hivatalosan, gratulálva a polgárháború lezárásáért, hogy követet kíván küldeni az Egyesült Államokba. Az amerikaiak örömmel értesültek arról, hogy Otmán Hásemet (1. kép)²⁷ jelölték ki a küldetés vezetőjének, aki Perry megállapítása szerint „Tunisz egyik legkiválóbb családjához tartozik, és jelentős diplomatatapasztalattal rendelkezik”.²⁸

Hásem az Empire Cityben és a Niagara-vízesésnél, október 3–24.

A *Persia* gőzös október 3-án este érkezett meg a New York-i kikötőbe, ahol a tunéziai küldöttséget Preston King és Abraham Wakeman fogadta. Rögtön ezt követően szállásukhoz, az Astor House-hoz kocsikáztak. Az újságok – ahogyan a *The New York Herald* is – részletesen beszámoltak a vendégekről, akik, mint írták, nem a hagyományos értelemben vett afrikaiak, inkább mórok és törökök; kulturált emberek és kiténően beszélnek franciául. A *Daily National Republican* szerint Hásem és Gaita majdnem úgy beszél franciául, mint maguk a párizsiak. Hásem körülbelül ötvenéves, ízig-vérig katonamester, aki fekete öltönyt és török fezt viselt.²⁹

A követség már New York-i tartózkodása alatt is igyekezett mindent megnézni és a lehető legtöbb emberrel találkozni a városban. Így rögtön október 6-án el is indultak, hogy felfedezzék a várost. Szállásukból kilépve végigkocsikáztak a Broadwayen. Az első hely, ahol megálltak, Matthew Brady fényképezési galériája (Brady's Photographic Gallery) volt. Itt megtekintettek minden jelentősebb fényképet – katonai és haditengerészeti vezetőkről északon és délen –, illetve komolyan érdeklődtek az amerikai nemzet történetének fontosabb eseményei iránt.³⁰ A látogatás végén mind a tagokról, mind Perryről fényképeket készítettek (2. kép).³¹

26 Huszein levele Perrynek, 1864. november. *Executive Documents*, 1866. 342.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 342.

27 Frank Leslie's *Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84.

28 Perry levele William Hunter megbízott külügyminiszternek, 1865. június 24. *Executive Documents*, 1866. 346.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 346. Az amerikai újságok jól informáltak voltak a tunéziai eseményekről, és már májusban beszámoltak a követküldési szándékról. *Evening Star*, 1865. május 12.; *Chicago Tribune*, 1865. május 13.; *The Weekly Ottumwa Courier*, 1865. május 18. Perry véleményéhez lásd: Perry levele Sewardnak, 1865. augusztus 30. *Executive Documents*, 1866. 347.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 347.

29 *The New York Herald*, 1865. október 5., 6.; *Cleveland Daily Leader*, 1865. október 7.; *Evening Star*, 1865. október 5.; *Daily National Republican*, 1865. október 6.; *Baltimore Daily Commercial*, 1865. október 6.; *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84.; *Harper's Weekly, A Journal of Civilization*, 1865. október 21. 661. Preston King New York állam képviselője és szenátora volt 1857 és 1863 között, Johnson elnök 1865-ben kinevezte a New York-i kikötő vámszedőjének. Abraham Wakeman szintén New York képviselője volt 1855 és 1857 között, emellett 1864-ben kinevezték a New York-i kikötő felügyelőjének, állását 1869-ig töltötte be. Lásd: *Biographical Directory of the United States*; Wakeman, 1900. 218.; Ward, 1910. 264.

30 *The New York Herald*, 1865. október 7.; *Harper's Weekly, A Journal of Civilization*, 1865. október 21. 661.

31 National Portrait Gallery, https://npg.si.edu/object/npg_NPG.81.M2749 (letöltés: 2021. március 8.).

2. kép.
Amos Perry,
Antoine Conti,
Otmán Hássem és
Ramio Gaita
(balról jobbra)

A körút következő állomását a New York-i Történelmi Társaság (New York Historical Society) jelentette, ahol a tunéziaiak élénken érdeklődtek a kiállított tárgyak iránt, az egyiptomi gyűjtemény például különösen lenyűgözte őket. Ezt követően a Wall Streeten kocsikáztak, és a részvénytőzsdéhez mentek, ahol megtudták, hogy mi a különbség a „bika” és a „medve” között. A *Herald* nem értesült arról, hogy a követség tagjai vettek volna részvényt, de földjüket valóságos „elízium”-nak nevezte, hiszen semmit sem tudtak Jay Cooke-ról vagy „nemzeti áldásáról”. Este visszatértek hoteljükbe, ahol hagyományos Astor-stílusban megvacsoráztak, hogy ezt követően a szervezők meghívására megnézzék az úgynevezett New York-i Amerikai Intézet vásárát (American Institute Fair).³²

Hássem és kísérete este a Fourteenth Streeten felkereste Richard M. Blatchford otthonát. Itt találkoztak első alkalommal Sewarddal, aki megkérte őket, hogy halasszák el Washingtonba történő indulásuk napját, mivel ő is jelen szeretne lenni az elnökkel való találkozásukon. A vásáron, ahol bizonyos Mr. Carpenter és Hall tábornok fogadta őket egy rendőrosztagnak kíséretében, körbementek a zsúfolt pavi-

32 *The New York Herald*, 1865. október 7.; *Harper's Weekly, A Journal of Civilization*, 1865. október 21. 661.; Jackson, 2010. 918–919. A tőzsde világában sajátos elnevezésekkel illetik a felfelé tartó, emelkedő piacot és a csökkenő piacot. Amikor a piac jól teljesít, és növekszik, azt *bullish*, magyarul bikapiacnak nevezik. Ennek ellentéte a *bearish*, azaz medvepiac. Jay Cooke amerikai befektetési bankár volt, pénzügyi szakemberként befektetéseivel az uniós kormányzat háborús erőfeszítéseit segítette a polgárháborúban. Oberholtzer, 1907. Az American Institute által tartott mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, illetve művészeti vásárt 1829-től 1897-ig évente megtartották New Yorkban. Az eseményt tekintik az Egyesült Államok első vilákkiállításának. Jackson, 2010. 335.

3. kép.
A New York-i
Amerikai Intézet
36. éves vására,
1865

lonok között és megnézték minden érdekes amerikai találmányt,³³ ami közel három órát vett igénybe. Joseph A. Haskin tábornok, akivel napközbe találkoztak, megmutatta nekik bizonyos Miss O’Conor varrógépét is (3. kép).³⁴

Október 7-én, minthogy nem mentek tovább a fővárosba, a követség folytatta New York megismerését. Szállásukat körülbelül délután 1 órakor hagyták el, és a High Bridge felé vették az irányt. Az út során Perry számos történetet mesélt az útba eső helyekről. Hásemnek és kíséretének nagyon tetszett a város geometriai elrendezése, a hídnál lenyűgözte őket a szemük elé terülő látvány. A túlparton megnézték a Düsseldorf Galériát (Dusseldorf Gallery), ahol számos *chefs d’oeuvre*, azaz mestermű volt kiállítva. A *The New York Herald* megállapította, hogy mivel Tuniszban nagyon szeretik a művészeteket, a követség nagy örömmel nézte végig a kiállított képeket. Két festmény, a *Sziklás-hegység látképe*, illetve a *Washington és tanácsadói* különösen tetszett nekik, ezért megkérdezték a konzult, hogy kaphatnak-e másolatokat a bejnek. Ezt követően megtekintették a Harpers Kiadó épületét (Harpers’ Establishment) is. Tuniszban kevés volt a publikált könyv, így nagyon érdekelték őket az ott látottak. A nap megkoronázásaképpen a követség színházba ment este.³⁵

33 *The New York Herald*, 1865. október 7.; *The Norfolk Post*, 1865. november 1.; *The Daily Phoenix*, 1865. október 17. Richard Blatchford, aki ügyvédként dolgozott és rendszeresen részt vett a politikai életben New Yorkban, Seward külügyminiszter főiskolai (Union College) osztálytársa és barátja volt. Hannan–Herman, 2008. 124–125. Joseph Abel Haskin a mexikói–amerikai háború veteránja volt és részt vett a Cerro Gordói az ütközetben, amelyben a bal karját is elvesztette, és a chapultepeci csatákban. A polgárháború során dandártábornoki rangot szerzett 1865. március 13-án. Eicher–Eicher, 2001. 286.; Sifakis, 1988. 292.

34 *Frank Leslie’s Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 57.

35 *The New York Herald*, 1865. október 8.; *Harper’s Weekly, A Journal of Civilization*, 1865. október 21. 661.; Jackson, 2010. 594. A Düsseldorf Galériát 1849-ben nyitották meg a Broadwayen. A kiállított képek tulajdonosa bizonyos John Godfrey Boker volt. Voorsanger–Howat, 2000. 58–59. A Harper Establishment-hez lásd: Abbott, 1855.

Hásem és kísérete nemcsak a város kulturális életébe vetette bele magát teljes lendülettel, hanem annak katonai életébe is. Október 9-én, hétfőn Charles H. Bell admirális meghívásának eleget téve megtekintették a Brooklyni Haditengerészeti Hajógyárat (Brooklyn Navy Yard). A hét első napja úgy kezdődött, hogy délelőtt 10 órakor Hásem tiszteletét tette a városházán, és találkozott Charles G. Gunther polgármesterrel. A fogadás ideje alatt egy jegyespár, bizonyos August Willner, aki az uniós hadseregben szolgált, és Augusta Hininger New York-i lakos kívánt összeházasodni. A tunéziai küldöttség tanúja volt az esküvőnek, Hásem pedig aláírásával is ellátta a házassági anyakönyvi kivonatot, valamint egy rövid beszédet is intézett tolmácson keresztül az ifjú párhoz.³⁶

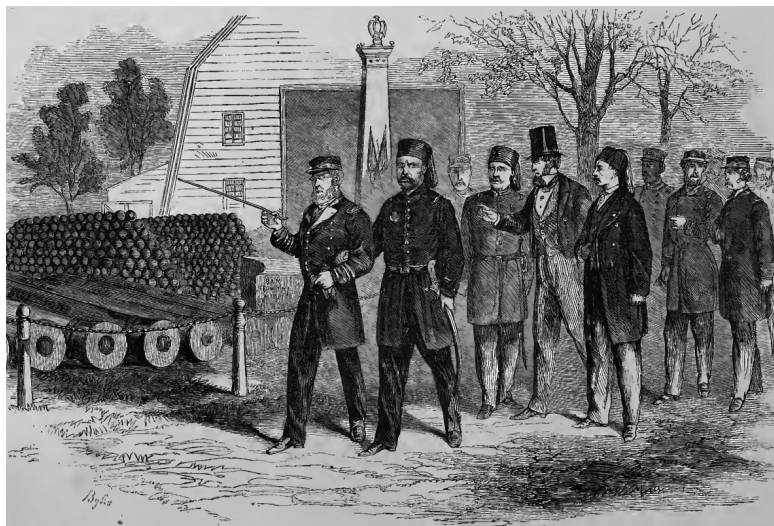
A tunéziai vendégek délután 1 órakor keresték fel a Brooklyni Haditengerészeti Hajógyárat, ahol tengerészgyalogosok fogadták őket. A Lyceumban vagy Tengerészeti Múzeumban Alexander M. Pennock kapitánnyal és Stephen D. Trenchard parancsnokkal is találkozottak, akik Bell admirális irodájához kísérték őket. A bázison zenei élményben is részük volt, ugyanis Sam Curry vezényletével a *Vermont* nevű gőzös zenekara, mely részt vett a gettysburgi csatában, zenélt. A Lyceumból a követség a gépterembe, majd a száraz dokkba ment, ahol egy új szlúp, a 3000 tonnás *Wampanoag* állt javítás alatt. A követség figyelmét teljesen lekötötték a Bell által mutatott dolgok, illetve mindent el is magyaráztak nekik, amire kíváncsiak voltak (4. kép).³⁷ Ezt követően megtekintették a hatalmas *Monongahela* és a *Lackawanna* szlúpokat. Végül Pennock kapitány szállására, a Flushing Avenue-ra mentek, ahol a polgárháború egyik legismertebb tengeri alakjával, David G. Farragut altengernaggyal is találkozottak. Hásem és kísérete a hosszú napot követően körülbelül 5 órakor tért vissza az Astor House-ba.³⁸

A következő nap a tunéziaiak meglátogattak számos, New Yorkban található jótékonyági intézményt. Október 11-én, szerdán pedig szintén egy nagyobb körutat tettek az *Empire City*ben. Közvetlenül reggeli után a követség tagjai a Castle

36 *The New York Herald*, 1865. október 10.; *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84.; *Daily National Republican*, 1865. október 10. Charles Heyer Bell az Egyesült Államok haditengerészetének ellentengernagya volt (kinevezése 1866. július 25-én), részt vett az 1812-es háborúban, a második amerikai–berber háborúban, valamint a polgárháborúban (a mediterrán és a csendes-óceáni flotta parancsnoka 1860–1861-ben és 1862–1864-ben). 1865-től 1868-as visszavonulásáig a Brooklyni Haditengerészeti Hajógyár parancsnoka volt. Eicher–Eicher, 2001. 126.; Coddington, 2016. 334. A brooklyni hajógyárhoz lásd: *Harper's New Monthly Magazine*, 1870. 1–13.; Berner, 1999. Charles Godfrey Gunther a Demokrata Párt képviselője volt, 1864 és 1866 között New York polgármestere. Jackson, 2010. 562.; *Harper's Weekly, A Journal of Civilization*, 1863. december 18.

37 *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84.

38 *The New York Herald*, 1865. október 10.; *Frank Leslie's Illustrated Newspaper*, 1865. október 28. 84. Alexander Moseley Pennock a polgárháborúban kapitánnyként – USS Benton (1862), USS Black Hawk (1864), USS Franklin (1865) – szolgált, és a háború után, 1872. július 19-én ellentengernaggyá léptették elő. Eicher–Eicher, 2001. 425.; Wilson–Fiske, 1898. 718. Stephen Decatur Trenchard szintén az Egyesült Államok haditengerészetének ellentengernagya volt (kinevezése 1875. augusztus 10-én), a polgárháborúban is szolgált. 1865 júliusában nevezték ki kapitánnyá, majd 1866 és 1869 között a brooklyni hajógyárban szolgált. Maclay, 1898. 341–342. David Glasgow Farragut részt vett az Egyesült Államok összes jelentősebb tengeri háborújában az 1800-as években. A Mobile Bay-i csata (1864. augusztus 4.) után lett híres, amikor „Átkozott torpedók, teljes sebességgel előre!” felkiáltással utasította kapitányait, hogy vonuljanak az öbölbe. Sifakis, 1988. 212–213.; Eicher–Eicher, 2001. 231–233.

4. kép.
A tunéziaiak
Bell admirális
kíséretében
megtekintik
a Brooklyni
Haditengerészeti
Hajógyárat

Garden és a dokkok felé vették az irányt, ahol lenyűgözte őket a folyón lévő hajók száma. Tuniszban nem láthatnak ilyen hajóforgalmat, emellett a *The New York Herald* állítása szerint a New York-i dokkok, a liverpoolit leszámítva valószínűleg a legnagyobbak a világon. A dokkok szemügyre vételét követően a követség a *Herald* épületét is felkereste. Tunéziában több angol nyelvű újság mellett az amerikai lap is jelen volt ebben az időszakban, a bej is jól ismerte. A *Herald* épületében a tunéziaiak megnézték a szerkesztői szobákat is. Itt csatlakozott hozzájuk az újság fordítója, aki körbevezette a távoli vendégeket, és megmagyarázott mindent, ami a nyomtatással kapcsolatos. Hásem rövid beszédet mondott arabul, melyben kifejezte reményét, hogy a látottakat alkalmazni tudják majd Tuniszban. Továbbá kijelentette, hogy a *Herald* egyike volt a legkiválóbb intézménynek, amelyet amerikai látogatásuk során eddig megnéztek.³⁹

A csütörtöki napon Hásem megnéztett számos New York-i iskolát is. A *Herald* állítása szerint az oktatás Tuniszban csak az alapok és a Korán tanítására szorítkozik, illetve az arisztokrácia külföldre küldi tanítatni gyerekeit. Emellett a nők, mint minden keleti országban, az oktatást tekintve hátrányt szenvednek. Az újság remélte, hogy a követség tagjainak álláspontja meg fog változni a látottak következtében, minthogy Amerikában a nők nagy szabadságnak örvendenek. Az első iskola, amelyet megnéztek, a Szabad Akadémia/Egyetem (Free Academy/The City College of New York) volt, ahol Horace Webster elnök fogadta őket. Webster több intézetet is megmutatott a vendégeknek, majd ezt követően csatlakoztak bizonyos professzor Owenhez és Dochertyhez a nők számára fenntartott 47. számú iskolánál, a Tweenth Streeten. Hásem itt is beszédet mondott, melyet Perry fordított le

39 *The New York Herald*, 1865. október 10., 12. A Castle Garden vagy Castle Clinton/Fort Clinton egy kör alakú erőd a Battery Parkban, Manhattanben. Az erőd 1808 és 1811 között épült, és 1855-től az első amerikai bevándorló állomás volt Ellis Islandet megelőzően. Jackson, 2010. 213.

a hallgatóságnak. Ezt követően megtekintették a 35. számú iskolát is a Thirteenth Streeten, majd megnézték a Kereskedelmi Könyvtárat (Mercantile Library) és az Amerikai Földrajzi és Statisztikai Társaság (American Geographical and Statistical Society) épületét is.⁴⁰

Tíz, New York városában eltöltött nap után Hásem és kísérete egy hosszabb útra indult október 13-án este. A tunéziaiak Troy felé utazva október 17-én megérkeztek a Niagara-vízeséshez, és a természeti csoda teljes mértékben lenyűgözte őket. Hásem például csodálattal jegyezte meg, hogy „Isten világosabban beszélt alkotásai által, mint ahogy az ember beszél, bármilyen hatalom birtokában is legyen”.⁴¹ A visszaúton, kitérővel, Richmondban a Ballard House-ban szálltak meg, ahol Alfred H. Terry tábornok és Edward W. Smith tábornok vendégei voltak.⁴²

A követség október 24-én tért vissza New Yorkba, és ekkor ismét Brooklyn környékét vette szemügyre. A nap első felében Moses F. Odell vendégei voltak, majd délután elmentek a Sand st. M. E. Sabbath Schoolba. Moses Odell bemutatta Hásemet a tanulóknak, és elmagyarázta neki az amerikai vasárnapi iskola jellemzőit (az itt dolgozók, mivel önkéntesek, nem kapnak pénzt). Ezután megtekintették az iskola intézeteit is. Hásem az iskolában elmondott beszédében kijelentette, hogy számos helyen volt már az Egyesült Államokban, mégis a vasárnapi iskola morális és vallásos indíttatása teljesen lenyűgözte őt.⁴³

Az amerikai politikai és katonai elit vendégeként, Washington, október 26. – november 6.

Hásem és kísérete október 24-én hagyta el New Yorkot, és indult el Philadelphia érintésével Washingtonba, hogy hivatalosan találkozzanak Seward külügyminiszterrel és Johnson elnökkel. Október 26-án este érkeztek meg a washingtoni vasútálló-

40 *Daily National Republican*, 1865. október 13.; *The New York Herald*, 1865. október 14. A Szabad Akadémiát, a mai The City College of New Yorkot 1847-ben alapították, és első elnöke Webster volt, aki a korábbi egyetemi oktatói tevékenységét (West Point, Geneva College) követően töltötte be ezt a posztot egészen 1869-ig. *The New York Herald*, 1871. július 13.; Jackson, 2010. 255–256. Az 1820-ban alapított Kereskedelmi Könyvtár, amelyet 2009-ben neveztek át Center for Fictionra, New York egyik közkönyvtára. Az Amerikai Földrajzi és Statisztikai Társaságot, a legrégebbi amerikai földrajztudományi szervezetet 1851-ben alapították. Uo. 828–829.

41 *West-Jersey Pioneer*, 1865. november 25.

42 *The Nashville Daily Union*, 1865. október 15.; *Chicago Tribune*, 1865. október 20.; *Dodgeville Chronicle*, 1865. október 26. Alfred Howe Terry az unió tábornoka volt, a polgárháború több ütközetében is – első Bull Run, Proctor’s Creek stb. – részt vett, majd 1886-ban dandártábornokká léptették elő. Eicher–Eicher, 2001. 524.; Sifakis, 1988. 645–646. Edward Worthington Smith szintén harcolt a polgárháborúban, a 15. vermonti önkéntes gyalogos ezred parancsnoka volt 1862 és 1866 között. Eicher–Eicher, 2001. 494.

43 *Baltimore Daily Commercial*, 1865. október 25. Moses Fowler Odell New York-i demokrata képviselő (1861–1865), emellett haditengerészeti tisztviselő is volt Brooklynban 1865-től egészen haláláig. *Biographical Directory of the United States*; *Harper’s Weekly, A Journal of Civilization*, 1862. június 14.

másra, ahol a külügyminisztériumtól Thomas C. Cox és James Donaldson fogadta őket. Ezt követően hintóval szállásukra, a Willard Hotelbe mentek.⁴⁴

A tunéziaiak a főváros kulturális életének megismerése mellett az uniós kormányzat és intézményeinek működésébe is betekintést nyerhettek. Október 27-én reggel ugyanis először a külügyminisztériumba (State Department) mentek, ahol találkozott Sewarddal. Ezt követően Perry, illetve a fent említett Cox kíséretében – a külügyminiszter nem tudott velük tartani, mivel a kabinet ülést tartott a Fehér Házban – hintójukból megtekintették a várost. A követség délután 2 órakor tért vissza a hotelba, hogy ezután szemügyre vegyék a Washington környéki erődítményeket. Végezetül az estét szintén a külügyminiszterrel töltötték, aki meghívta őket vacsorára.⁴⁵

Hásem küldetése október 30-án, hétfőn érte el júniusban kitűzött célját, ugyanis ezen a napon a tunéziai miniszter és kísérete hivatalosan találkozott Andrew Johnsonnal. A legtöbb amerikai újság beszámolt arról, hogy délben a Tuniszi Kormányzóságból érkezett vendégeket és a hozzájuk csatlakozott Perryt, ameddig az elnökre váraakoztak, a Fehér Ház fogadásokra használt kék szobájába vezették. Az elnök érkezéséig a vendégek amerikai tapasztalataikról beszélgettek a jelenlévőkkel. Tizenöt perc elteltével megérkezett Johnson elnök, és Seward bemutatta neki Hásemet. Szadok bej megbízottja ekkor felolvasott egy általa arabul írt beszédet, ami csak egy oldal volt, bár az *Evening Star* véleménye szerint angolul három oldalt is kitett volna. Ezt követően adta át a bej 1865. augusztus 29-én keltezett levelét az elnöknek.⁴⁶

„Dicséret az egyetlen Istennek! A kimagasló személyiség kiválóságának, kinek tetteit ünneplik, és kinek híre egyetemes, mint a napfény, melyet nem lehet elrejteni a nap előtt; kiválóságának, aki nagy emberek dicsősége – megkülönböztetett férfiak legjava – és akinek erénye mindenképpen felett a dicséret, Andrew Johnson barátunknak, az Amerikai Egyesült Államok elnökének, legyen mindig magasztos és legyenek napjai mindig virágzóak.

Megfelelő tiszteletet adva az emelkedett rangnak és kiválósága kiemelkedő jellemének, tájékoztatjuk Önt, hogy hallottuk a kormánya által elért gyümölcsöző győzelem kellemes hírért, és ebből következően a béke

44 *Baltimore Daily Commercial*, 1865. október 27.; *The Norfolk Post*, 1865. október 27.; *Evening Star*, 1865. október 27.; *Alexandria Gazette and Virginia Advertiser*, 1865. október 27. Mind az *Evening Star*, mind a *Daily National Republican* beszámolt 27-i és 28-i számában arról a kellemetlen eseményről, ami Perryvel esett meg Philadelphiában. Miközben a konzul a követség tagjaival vacsorázott, a Continentalban lévő szobáját kirabolták. A rablók külföldi pénzt és antik érméket – 40 angol pénzt, 3 francia Napóleon-aranyat, egy ősi karthágói aranyérmét (12 font értékben), egy antik arab aranyérmét, 75 római és karthágói ezüstpénzt és közel 1000 antik rézérmét – loptak el. Thomas C. Cox a külügyminisztérium írnoka volt a polgárháború idején, és különleges küldetésen is járt Franciaországban. Bergeron, 1989. 609–610. James Donaldson karrierjét 1853-ban kezdte a külügyminisztériumban, a polgárháború idején Sewardnak segédkezett, aki idővel a barátja is lett.

45 *Daily National Republican*, 1865. október 27.; *Baltimore Daily Commercial*, 1865. október 28.; *Cleveland Daily Leader*, 1865. október 28.; *The New York Herald*, 1865. október 28., 29.

46 *Evening Star*, 1865. október 30.; *The New York Herald*, 1865. október 31.; *Cleveland Daily Leader*, 1865. október 31.; *Ashtabula Weekly Telegraph*, 1865. november 4.; Savage, 1866. Appendix, 105.

és a nyugalom helyreállítását kiváló országában. Ez a hír mérhetetlenül megörvendeztetett minket, és felébresztette legmelegebb hálaérzetünket a nagy és őszinte barátság miatt, mely egyesíti kormányainkat – mely barátságot örökségként hagyták ránk őseink, hogy az örökre erősebbé és erősebbé váljon.

Annál jobban megörvendeztet minket ez a hír, mivel osztoztunk az amerikai nép veszteségbeli gyászában, melyet néhai elnökük, Abraham Lincoln úr halálakor tapasztaltak, és ezt a veszteséget metszőn éreztük. Ez a bánat mindvégig megmaradt volna szívünkben, azonban a nyugalom helyreállításának híre enyhíti és csillapítja szenvedéseinket.

Szeretnénk kifejezni kiválóságodnak és népednek legjobb dicséreteinket a részvénytilvánítás kifejezésével szenvedésekben és bánatotokban, és a jókívánság kifejezésével jólétekben és örömtölkben. Elküldjük követünket, a tiszteletre méltó, szeretett, választott fiunkat, Otmán Hásem tábornokot, hogy érzéseink tolmácsa legyen kiválóságod jelenlétében és országodban. Egyidejűleg elküldünk vele egy rólunk készült festményt, hogy barátságunk emléke legyen.

Isten őrizze meg kiválóságodat, és állandósuljon magad és kiemelkedő nemzeted boldogsága és jóléte.”⁴⁷

Az elnök válaszában kijelentette, hogy szintén bízik a baráti kapcsolat fenntartásában az ó- és az újvilág között. Örömet fejezte ki a követküldés miatt, és különösen azért, mivel véleménye szerint „leginkább úgy ismerjük önt, mint katona és tudós, és mindenekfelett, mint államférfi, aki a rabszolgaság felszámolásának szentelte magát [életét]”.⁴⁸ Emellett a találkozó alkalmával átadták az elnöknek a bejről készült olajfestményt is. A hivatalos fogadás végén Johnson reményét fejezte ki, hogy a bej követei kellemesen fogják érezni magukat a fővárosban. A mozgalmas nap zárásaként a követség tagjai a Grover’s Theatre-ben este megnézték az 1798-as ír felkelés idején játszódó *Arrah-na-Pogue* (avagy a *Wicklow-esküvő*) című drámát.⁴⁹

A tunéziaiak, miután kedden kipihenték a hét eleji eseményeket, november 1-jén újult erővel kezdtek neki Washington és környékének megismeréséhez. Haskin tábornok, valamint Cox, illetve James A. Hardie tábornok és az 5. lovasezred kíséretében délután megnézték az erődítményeket a Potomac virginiai oldalán, valamint felkeresték az úgynevezett felszabadítottak falvait (Freedmen’s Villages) Arlington megyében. Továbbá november 2-án ismét találkoztak a külügyminiszterrel, aki újra meghívta őket vacsorára, ahol a kabinet számos tagja jelen volt. Emel-

47 Szadok bej levele Johnson elnöknek, 1865. augusztus 29. *Executive Documents*, 1866. 349–350.; *Papers Relating to Foreign Affairs*, 1866. 349–350.

48 Savage, 1866. Appendix, 105.

49 *Daily National Republican*, 1865. október 30., 31. Az *Arrah-na-Pogue* című dráma Dion Boucicault ír színműve és drámaíró alkotása, amit először a londoni Princess’s Theatre mutatott be.

lett a nap során róluk, Coxról és Perryről fényképet is készítettek az Alexander Gardner által alapított galériában (Gardner's Gallery).⁵⁰

A pénteki napon, folytatva a katonai létesítmények felkeresését, a bej követei elmentek az Egyesült Államok egyik legrégebbi haditengerészeti létesítményébe, a Washingtoni Haditengerészeti Hajógyárba (Washington Navy Yard) is. A körút során csatlakozott hozzájuk Perry és a haditengerészeti hivatalból bizonyos William R. Taylor parancsnok. A látogatókat a New York-i létesítményhez hasonlóan tengerészgyalogos őrség fogadta a bejáratnál, emellett ágyúlovéses tiszteletadásban is részesültek. A haditengerészeti bázison töltött időszokról a fentebb említett Alexander Gardner fotókat is készített. A bejáratról bizonyos Smith százados vezette őket a parancsnoki épülethez, onnantól pedig William Radford parancsnok kísérte őket a páncéllal borított (úgynevezett *ironclad*) *Miantonomoh* hadihajó fedélzetére, melynek Daniel Ammen volt a kapitánya. A páncéllal borított hadihajók megjelenése forradalmat jelentett a tengeri hadviselés történetében: minden jelentősebb tengeri állam alkalmazott ilyen hajókat az 1859 és 1890 közötti időszakban. A *Daily National Republican* úgy értesült, hogy a tunéziai kormány utasította követeit, hogy alaposan vegyenek szemügyre mindent az amerikai haditengerészeti bázisokon, mivel Tunézia fejleszteni kívánja flottáját és vásárolna ilyen hajókat.⁵¹

A *Daily National Republican* is beszámolt arról, hogy a következő napon Hásem és követtársai a Metropolitan Club tagjainak vendégszeretétét élvezték. Ramio Gaita például az egyik klubtaggal biliárdozott, majd ezt követően Kaliforniából és Ohióból származó borokat is megkóstoltak. A délutáni fogadás során Hásem a klub elnökének, Lorimer Grahamnek a jobb, míg Gaita az alelnöknek, bizonyos Edward Jordannek, aki a pénzügyminisztériumban ügyvédként dolgozott, szintén jobb oldalán foglalt helyet. A fogadáson továbbá jelen volt Daniel McCallum és Franklin Philp is. Graham egyrészt jó egészséget kívánt a bejnek és megbízottjainak, másrészt megállapította, hogy a kapcsolat mindig barátságos volt a két állam között. Igen nagyra értékelte, hogy a tunéziaiak ilyen hatalmas, 5000 mérföld (körül-

50 *Daily National Republican*, 1865. november 1.; *Cleveland Daily Leader*, 1865. november 2.; *The Indianapolis Daily Herald*, 1865. november 2.; *The Daily Gate City*, 1865. november 5. James Allen Hardie tábornok a polgárháborúban elsősorban adminisztratív feladatokat látott el az uniós hadseregben (ő adta át például azt a parancsot, mely leváltotta Joseph Hookert a Potomac hadsereg éléről 1863-ban). Eicher–Eicher 2001. 279.; Sifakis, 1988. 282. A szövetségi kormány a felszabadított rabszolgák számára 1863. január 1-jén hozta létre az úgynevezett „felszabadítottak faluját” Arlington megyében, amely egészen 1900-ig létezett. Alexander Gardner, aki egykori munkáltatója, Matthew Brady mellett az egyik legismertebb fotográfus volt az 1860-as években, 1862-ben nyitotta meg saját műtermét Washingtonban. A skót fotós elsősorban a polgárháborúról és a Lincolnról készített képei miatt lett híres. Gallman–Gallagher, 2015. 10. 44–45.

51 *Daily National Republican*, 1865. november 4. William Rogers Taylor ellentengernagy (kinevezése 1871. január 19.) mind a mexikói–amerikai háborúban, mind a polgárháborúban részt vett. Eicher–Eicher, 2001. 524. William Radfordot, aki szintén részt vett a polgárháború ütközeteiben, 1865. október 10-én nevezték ki a washingtoni hajógyárban folyó munka felügyeletére. Uo. 443. A *Miantonomoh*, Monadnock-osztályú monitort 1862-ben építették és 1863-ban állították szolgálatba, illetve rövid atlanti-óceáni szolgálatot követően a washingtoni hajógyárban állomásozott egészen 1866 áprilisáig. Daniel Amment 1865 szeptemberében nevezték ki a *Miantonomoh* kapitányának, melyet 1866 márciusáig vezetett az Atlanti-óceánon. Canney, 1993. 64–65., 68–69.

belül 8000 kilométer) utat tettek meg a jó viszony jegyében. Hásem, mint mindig, most is tolmács segítségével beszélt, és örömmel jelentette ki, hogy a távolság ellenére is megérte az Egyesült Államokba utazniuk. Végezetül szintén jó egészséget kívánt az államok elnökének és közvetlen környezetének.⁵²

November 5-én, első washingtoni napjukhoz hasonlóan, a tunéziaiak ismételen betekintést nyerhettek a föderalista Egyesült Államok működésébe. Ezen a napon ugyanis tiszteletüket tették az 1789-ben alapított pénzügyminisztériumban (Treasury Department). A minisztériumot csupán a három külföldi vendég kereste fel, mivel Perry hazautazott a Rhode Island-i Providence-be. Hásem érdeklődését nagymértékben felkeltették a látottak. Különösen a gravírozási és nyomtatási osztályon látott mechanikai eszközök tetszettek neki. Ezt követően keresték fel Hugh McCulloch pénzügyminisztert, akitől elnézést kértek, hogy csak most tették tiszteletüket a hivatalban tett látogatásuk során. A tunéziaiak az estét a fentebb említett Metropolitan Clubban töltötték, ahol megvacsoráztak.⁵³

November 6-án, utolsó Washingtonban töltött napjuk során Hásem és társai még egyszer felkeresték Johnson elnököt a Fehér Házban, aki újból örömet fejezte ki látogatásukért, illetve jó utat kívánt nekik Philadelphiába és ezt követően Európába. Délután Perry és Cox társaságában felkeresték Ulysses S. Grant tábornokot georgetowni otthonában. A tábornok bemutatta családjaja tagjait, és egy őt ábrázoló nagy méretű képet adott Hásemnek, amit a követ egy róla készült képpel honorált. Grant szerint pár nap múlva New Yorkban kellene lenniük, mivel akkor ő is a városban lesz, és örömmel venné, ha felkeresnék őt. A tunéziai követség végül november 7-én, kedden reggel hagyta el a fővárost és indult el Philadelphiába.⁵⁴

A tunéziai küldöttség Philadelphiában, New Yorkban, Providence-ben és Bostonban, november 7–22.

Philadelphia városa november 7–9-én látta vendégül Hásemet és követtársait. A tunéziaiak a szerdai napon először megtekintették a Philadelphiai Haditengerészeti Hajógyár (Philadelphia Navy Yard) páncéllal borított hadihajóit és monitorjait, aho-

52 *Daily National Republican*, 1865. november 4. John Lorimer Graham New York-i ügyvéd volt, 1861-ben nevezték ki a pénzügyminisztériumba, emellett több társaságnak a tagja, illetve vezetője volt. Az ohioi Edward Jordan szintén a pénzügyminisztériumban dolgozott (1861–1869). 1863. október 1-jén alapította meg hatodmagával a Metropolitan Clubot. Glover, 1960–1962. Daniel McCallum skót származású amerikai vasúti mérnök volt, többek között a New York and Erie Railroad vezetője, továbbá az unió tábornoka is volt. Hopper–Hopper, 2007. 66–73. Franklin Philp, a Philp & Solomons kiadó tulajdonosa szintén vendégül látta a követség tagjait otthonában.

53 *The New York Herald*, 1865. november 5., 6. Hugh McCulloch központi szerepet játszott a polgárháború finanszírozásában, két cikluson keresztül (1865–1869, 1884–1885) töltötte be a pénzügyminiszteri posztot. Sifakis, 1988. 412–413.

54 *Evening Star*, 1865. november 6.; *Bradford Reporter*, 1865. november 16.; *Daily National Republican*, 1865. november 7.; *The Daily Phoenix*, 1865. november 11.; *The Iowa Transcript*, 1865. november 15. Seward is beszámolt lányának arról, hogy a tunéziaiak elhagyták a fővárost. Seward, 1891. 300.

gyan ez részükről már megszokott gyakorlatnak számított azokban a városokban, ahol volt haditengerészeti bázis. A bázisról kiindulva hajóúton vettek részt a Delaware folyón, majd az este során meglátogatták a Chestnut Street-i színházat, ahol bizonyos Caroline Hitching játszott az „English Operá”-ban.⁵⁵

George W. Childs, a *Public Ledger* társtulajdonosa bankettet is rendezett a távolról jött vendégek tiszteletére Philadelphiában. A fogadáson többek között jelen volt George G. Meade tábornok, Robert Patterson volt tábornok, Alexander Henry polgármester, illetve több ügyvéd és számos tengerésztiszt, valamint a város több előkelő polgára is. Hásem és társai igen nagyra értékelték a város vezetőinek kedvességét, ami ismételten az amerikaiak vendégszeretetéről győzte meg őket.⁵⁶

Rövid philadelphiai tartózkodásukat követően, november 9-én újra Gotham-ban, azaz New York városában voltak a tunéziaiak. A követség és a velük tartó Perry ismét az Astor House-ban szállt meg, ahol már jól ismert vendégek voltak. November 11-én tovább indultak Providence-be.⁵⁷

Providence-ben a követség november 13-án, hétfőn meglátogatta a város köziskoláit és gazdasági létesítményeit. Jártak a Brown Universityben, az Athenaeumban, az Atlantic and Delaine Millsben, megtekintették a Perkins Street Iron Company gépeit, illetve a Union Horse Shoe Companyt is. Az este során a városi tanácsnál (City Council) voltak. Később Thomas A. Doyle polgármester fogadást rendezett nekik. Hásem különleges megbízott és kísérete november 15-én megtekintette a mechanikai berendezéseket az American Screw Companyben, illetve délután megnézték a Sprague's Print Worksöt is. Az este során James Y. Smith, az állam kormányzója szintén vendégül látta egy vacsora alkalmával a tunéziaiakat. A *The New York Herald* és a *Chicago Tribune* is beszámolt arról, hogy a követség november 17-én fogja elhagyni a várost, illetve, hogy a tervek szerint Hartford és Springfield érintésével fog Bostonba utazni. Az előzetes tervek ellenére a tunéziaiak november 17-én hagyták el Providence-t és közvetlenül Bostonba mentek.⁵⁸

55 *Baltimore Daily Commercial*, 1865. november 9.; *Evening Star*, 1865. november 9.; *Chicago Tribune*, 1865. november 9.; *The Daily Gate City*, 1865. november 9.; ANT, Carton 252., Dossier 688. Doc. 30.

56 *The New York Herald*, 1865. november 10. A baltimore-i Childs 1843-ban költözött Philadelphiába, és 1864. december 5-én vásárolta meg az ekkor még veszteséges philadelphiai újságot, majd a század végére az egyik legjelentősebbé tette az államban. Parton, 1870. George Gordon Meade tábornok hosszú karriert futott be az unió hadseregében, harcolt a második szeminel, a mexikói-amerikai háború, valamint a polgárháború ütközeteiben. Leginkább arról ismert, hogy a gettysburgi csatában legyőzte Robert E. Lee tábornok hadseregét. Eicher–Eicher, 2001. 384–385.; Sifakis, 1988. 440–441. Robert Patterson katonai karrierje a polgárháború elején ért véget, mivel az ellentmondásos parancsok miatt nem tudta megakadályozni a konföderációs seregek egyesülését az első Bull Run-i csatát megelőzően. 1861. július 25-én mentették fel a katonai szolgálat alól. Eicher–Eicher, 2001. 418–419.; Sifakis, 1988. 491. Alexander Henry 1858 és 1865 között volt Philadelphia polgármestere. Campbell, 1892. 428.

57 *The New York Herald*, 1865. november 10., 12.; ANT, Carton 252., Dossier 688. Doc. 31., 32.

58 *The New York Herald*, 1865. november 15. Thomas Arthur Doyle 1864 és 1869 között volt első ciklusában Providence polgármestere. Rogers, 1881. 512–513. James Youngs Smith 1863 és 1866 között Rhode Island 29. kormányzója. Kormányzói megválasztását megelőzően Providence polgármestere (1855–1856) is volt. Uo. 359–360. *The New York Herald*, 1865. november 16., 19.; *Chicago Tribune*, 1865. november 16., 17.

Hásem a keleti parti városok közül Bostont látogatta meg utolsóként. A városba a tunéziaiak november 17-én délután érkeztek, és a Rovere House-ban szálltak meg. Másnap Boston vezetői, ahogyan már a többi városban is megszokott gyakorlatnak számított, hivatalos fogadást rendeztek a vendégek tiszteletére a városházán. Frederic W. Lincoln Jr. polgármester, aki ekkor már második ciklusát töltötte, köszöntőbeszédet intézett Hásemhez, aki erre tolmácson keresztül válaszolt. November 19-én a tunéziaiak megtekintették a Bostoni Haditengerészeti Hajógyárat (Boston Navy Yard), az 1775. június 17-én megívott Bunker Hill-i csata emlékére emelt emlékművet, illetve a bostoni kikötő bejáratánál található George Islanden lévő Fort Warren erődöt is.⁵⁹

November 20-án délelőtt John A. Andrew, Massachusetts kormányzója szintén fogadta a bej különleges követeit a Beacon Hillen található State House-ban, ahol többek között a kormányzói iroda is található. A kormányzó rövid beszédet mondott.⁶⁰

Hásem egyesült államokbeli küldetése november 22-én ért véget, ugyanis ezen a napon a tunéziaiak Perry és családja kíséretében a *Cuba* nevű gőzös fedélzetén elhagyták a bostoni kikötőt, és elindultak Halifax, majd Liverpool felé. A követség tagjai december 6-án érkeztek meg Párizsba, ahol örömeiket fejezték ki, hogy a vendégszerető Egyesült Államokban lehettek 1865. őszi hónapjaiban.⁶¹

Konklúzió

Szulejmán Mellimelli 1805–1806-os és Otmán Hásem 1865-ös egyesült államokbeli diplomáciai útjait összehasonlítva számos különbséget, illetve hasonlóságot állapíthatunk meg. Mellimelli küldetésének célja a feszült és háborús helyzet békés rendezése volt a két állam között. Ezzel szemben Hásem útja elsősorban baráti jellegű volt, illetve a fennálló jó viszonyt volt hivatott erősíteni a Tuniszi Kormányzóság és az Amerikai Egyesült Államok között.

Mellimelli látogatása újdonságként és egzotikumként hatott a polgárok számára minden keleti parti városban, ami a delegáció tagjainak külsejével, illetve „keleti” és muszlim szokásaival volt összefüggésben. Hásem és kísérete, illetve tevé-

59 *The New York Herald*, 1865. november 18.; *Cleveland Daily Leader*, 1865. november 18.; *The Portland Daily Press*, 1865. november 18., 22.; Cutter, 1913. 670–671.

60 *The New York Herald*, 1865. november 21.; *Daily Ohio Statesman*, 1865. november 21.; *The Wheeling Daily Intelligencer*, 1865. november 21.; *Memphis Daily Appeal*, 1865. november 21.; *Cairo Evening Times*, 1865. november 21. John Albion Andrew 1818-ban született Windhamban, 1861 és 1855 között Massachusetts állam kormányzója. Emellett a polgárháború során aktív része volt az afroamerikaiknak az unió hadseregébe történő integrálásában. Pearson, 1904.

61 *Evening Star*, 1865. november 23.; *The Wheeling Daily Intelligencer*, 1865. november 23.; *Cairo Evening Times*, 1865. november 23.; *The New York Herald*, 1865. november 23. Végül Perry családtagjai mégsem hajóztak el Európába. Az *Evening Star* is beszámolt arról, hogy Perry felesége, Elizabeth Anastasia az út elején nagyon beteg lett, és ezért a hajóorvos azt javasolta, hogy fejezze be utazását és térjen haza. *Evening Star*, 1865. december 2. Hásem Párizsba való érkezésére lásd: *The New York Herald*, 1865. december 22.; *Daily National Republican*, 1865. december 23.

kenységük ezzel szemben egy modern nyugat-európai udvar követeinek benyomását keltette mind a lakosok, mind a politikai és katonai vezetők számára. Hasonlóságként kijelenthető, hogy az amerikai politikusok és állampolgárok ugyanolyan módon fogadták Szadok bej követeit 1865-ben, mint elődjeik Mellimellit 1805-ben. Az amerikaiak ugyanis szívélyes házigazdaként mindenhol a lehető legnagyobb tisztelettel látták vendégül a távoli Észak-Afrikából jött diplomátákat, továbbá minden kérésüket megpróbálták teljesíteni. Végezetül az amerikai újságok részletesen beszámoltak mindkét követség programjáról, ami egyrészt azok jelentőségével, másrészt az amerikai lapkiadás 19. századi ugrásszerű növekedésével magyarázható.

Otmán Hásem és kísérete az Egyesült Államokban töltött ötvenegy nap alatt meglátogatta a jelentősebb keleti parti városokat – New York, Washington, Philadelphia, Providence és Boston –, emellett megtekintette a Niagara-vízesést is. Túlás nélkül kijelenthető, hogy ezen időszak alatt hivatalos és magánjellegű alkalmak során lehetőségük volt találkozni a korszak keleti parti Amerikájának szinte összes jelentős polgári (Charles Gunther és Thomas Doyle), katonai (Ulysses Grant és George Meade), haditengerészeti (Charles Bell és David Farragut), illetve szövetségi (William Seward és Andrew Johnson) képviselőjével.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források

ANT = Archives Nationales de Tunisie (Tunisz)

Série Historique, Carton 230., Dossier 421. Abolition de l'esclavage en Tunisie: 1823–1841.

Série Historique, Carton 252., Dossier 688. Mission du Général Othman Hachem aux Etats Unis 1865.

2. Korabeli sajtó

Alexandria Gazette and Virginia Advertiser. Alexandria, Virginia

Anti-Slavery Bugle. New-Lisbon, Ohio

Ashtabula Weekly Telegraph. Ashtabula, Ohio

Baltimore Daily Commercial. Baltimore, Maryland

Bradford Reporter. Towanda, Pennsylvania

Cairo Evening Times. Cairo, Illinois

Chicago Tribune. Chicago, Illinois

Cleveland Daily Leader. Cleveland, Ohio

Daily National Republican. Washington D. C.

Daily Ohio Statesman. Columbus, Ohio

Dodgeville Chronicle. Dodgeville, Wisconsin

Evening Star. Washington D. C.

Frank Leslie's Illustrated Newspaper. New York, New York
Gold Hill Daily News. Gold Hill, Colorado
Harper's New Monthly Magazine. New York, New York
Harper's Weekly, A Journal of Civilization. New York, New York
Memphis Daily Appeal. Memphis, Tennessee
The Daily Gate City. Keokuk, Iowa
The Daily Phoenix. Columbia, South Carolina
The Illustrated London News. London
The Indianapolis Daily Herald. Indianapolis, Indiana
The Iowa Transcript. Toledo, Iowa
The Montana Post. Virginia City, Montana Territory
The Nashville Daily Union. Nashville, Tennessee
The New York Herald. New York, New York
The Norfolk Post. Norfolk, Virginia
The Pacific Commercial Advertiser. Honolulu, Hawaii
The Portland Daily Press. Portland, Maine
The Weekly Ottumwa Courier. Ottumwa, Iowa
The Wheeling Daily Intelligencer. Point Pleasant, West Virginia
West-Jersey Pioneer. Bridgeton, New Jersey

3. Kiadott források és szakirodalom

Abbott

1855 Abbott, Jacob: *The Harper Establishment, or How the Story Books Are Made*. New York, 1855.

Abun-Nasr

1971 Abun-Nasr, Jamil M.: *A History of the Maghrib*. Cambridge, 1971.

Bergeron

1989 *The Papers of Andrew Johnson*. Vol. 8. *May–August 1865*. Ed.: Bergeron, Paul H. Knoxville. 1989.

Berner

1999 Berner, Thomas F.: *The Brooklyn Navy Yard*. Charleston–Chicago, 1999.

Biographical Directory

Biographical Directory of the United States Congress: 1774–Present. <https://bioguideretro.congress.gov/> (letöltés: 2021. február 22.).

Brown

1974 Brown, Leon Carl: *The Tunisia of Ahmad Bey 1837–1855*. Princeton, 1974.

Campbell

1892 Campbell, John H.: *History of the Friendly Sons of St. Patrick and of the Hibernian Society for the Relief of Immigrants from Ireland: March 17, 1771–March 17, 1892*. Philadelphia, 1892.

Canney

1990–1993 Canney, Donald L.: *The Old Steam Navy*. Vol 1. *Frigates, Sloops, and Gunboats, 1815–1885*. Vol 2. *The Ironclads, 1842–1885*. Annapolis, 1990, 1993.

Chater

1984 Chater, Khelifa: *Dépendance et mutations pré-coloniales. La Régence de Tunis de 1815 à 1857*. Tunis, 1984.

Coddington

2016 Coddington, Ronald S.: *Faces of the Civil War Navies: An Album of Union and Confederate Sailors*. Baltimore, 2016.

Cutter

1913 Cutter, William R.: *New England Families Genealogical and Memorial. A Record of the Achievements of Her People in the Making of Commonwealths and the Founding of a Nation*. Vol. II. New York, 1913.

Eicher–Eicher

2001 Eicher, John H. – Eicher, David J.: *Civil War High Commands*. Stanford, 2001.

Executive Documents

1866 *Executive Documents Printed by Order of the House of Representatives, during the First Session of the Thirty-Ninth Congress, 1865–'66*. Vol I, Part 3. Washington, D. C., 1866.

Gallmann–Gallagher

2015 *Lens of War: Exploring Iconic Photographs of the Civil War*. Eds.: Gallman, James M. – Gallagher, Gary W. Athens, 2015.

Glover

1960–1962 Glover III, Charles C.: A Brief History of the Metropolitan Club. In: *Records of the Columbia Historical Society*, 60–62. (1960–1962) 266–277.

Hannan–Herman

2008 *Connecticut Biographical Dictionary*. Vol. 1. A–G. Eds.: Hannan, Caryn – Herman, Jennifer L. Hamburg, Mi, 2008.

Haven

2006 Haven, Elisabeth C. van der: *The Bey, the Mufti and the Scattered Pearls: Sharia and Political Leadership in the Age of Reform, 1800–1864*. [Doktori értekezés.] Leiden, 2006.

Hopper–Hopper

2007 Hopper, Kenneth – Hopper, William: *The Puritan Gift: Triumph, Collapse and Revival of an American Dream*. London–New York, 2007.

Jackson

2010 *The Encyclopedia of New York City*. Ed.: Jackson, Kenneth T. 2nd ed. New Haven, 2010.

Klein

2001 *The Empire State: A History of New York*. Ed. Klein, Milton M. Ithaca–London, 2001.

Maclay

1898 Maclay, Edgar S.: *Reminiscences of the Old Navy: From the Journals and Private Papers of Captain Edward Trenchard and Rear-Admiral Stephen Decatur Trenchard*. New York–London, 1898.

Manai

2014 Manai, Adel: American Diplomacy in Tunisia in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries. In: *American Diplomacy*, 2014. <https://go.gale.com/ps/anonymous?id=GALE%-7CA371192337&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=10948120&p=AT-ONE&sw=w> (letöltés: 2021. február 22.).

Mann

1849 Mann, Horace: *Speech of Horace Mann, of Massachusetts, in the House of Representatives, Feb. 23, 1849: Slavery in the United States and the Slave Trade in the District of Columbia*. Boston, 1849.

1850 Mann, Horace: *Speech of Horace Mann, of Massachusetts on the Subject of Slavery in the Territories, and the Consequences of a Dissolution of the Union. Delivered in the United States House of Representatives, February 15, 1850*. Boston, 1850.

Michon–Mollier

2001 Michon, Jacques – Mollier, Jean-Yves: *Les mutations du livre et de l'édition dans le monde du XVIIIe siècle à l'an 2000*. Saint-Nicolas–Paris, 2001.

Montana

2013 Montana, Ismael M.: *The Abolition of Slavery in Ottoman Tunisia*. Gainesville, 2013.

Muhammad

2013 Muhammad, Precious Rasheeda: *Muslims and the Making America*. Washington, D. C., 2013 (Muslim Public Affairs Council Publication.)

Oberholtzer

1907 Oberholtzer, Ellis P.: *Jay Cooke: Financier of the Civil War*. I–II. Philadelphia, 1907.

Oualdi

2020 Oualdi, M'hamed: *A Slave between Empires: A Transimperial History of North Africa*. New York, 2020.

Palotás

2015 Palotás Zsolt: Szidi Szulejmán Mellimelli tevékenysége az Amerikai Egyesült Államokban, 1805–1806. In: *Aetas*, 30. (2015) 2. sz. 44–56.

2018 Palotás Zsolt: *Bejek, korzárók és diplomaták. A Tuniszi Kormányzóság kapcsolatai a nyugat-európai országokkal és az Egyesült Államokkal, 1605–1830*. Szeged–Algyő, 2018.

Papers Relating to Foreign Affairs

1866 *Papers Relating to Foreign Affairs, Accompanying the Annual Message of the President to the First Session Thirty-Ninth Congress*. Part 3. Washington D. C., 1866.

Parton

1870 Parton, James: *George W. Childs: A Biographical Sketch*. Philadelphia, 1870.

Patterson

1956 Patterson, Richard S.: *The Secretaries of State: Portraits and Biographical Sketches*. Washington, D. C., 1956.

Pearson

1904 Pearson, Henry G.: *The Life of John A. Andrew, Governor of Massachusetts, 1861–1865*. I–II. Cambridge, 1904.

Perkins

1997 Perkins, Kenneth J.: *Historical Dictionary of Tunisia*. Lanham, 1997.

Perry

1869 Perry, Amos: *Carthage and Tunis: Past and Present in Two Parts*. Providence, 1869.

1891 Perry, Amos: *An Official Tour along the Eastern Coast of the Regency of Tunis: Geography and History of the Country, and Manners and Customs of the People*. Providence, 1891.

Richard

1995 Richard, John R.: *Spreading the News: The American Postal System from Franklin to Morse*. Cambridge, 1995.

Rogers

1881 *The Biographical Cyclopedia of Representative Men of Rhode Island*. Ed.: Rogers, L. E. Providence, 1881.

Savage

1866 *The Life and Public Services of Andrew Johnson, Seventeenth President of the United States: Including His State Papers, Speeches, and Addresses*. Ed.: Savage, John. New York, 1866.

Seward

1891 Seward, Frederick W.: *Seward at Washington: Senator and Secretary of State. A Memoir of His Life, with Selections from His Letters. 1861–1872*. Vol. III. 1861–1872. New York, 1891.

Sifakis

1988 Sifakis, Stewart: *Who Was Who in the Civil War. A Comprehensive, Illustrated Biographical Reference to more than 2,500 of the Principal Union and Confederate Participants in the War between the States*. New York–Oxford, 1988.

Smida

1979 Smida, Mongi: *Aux origines de la presse en Tunisie*. Tunis, 1979.

Sumner

1853 Sumner, Charles: *White Slavery in the Barbary States*. Boston–Cleveland, 1853.

1860 Sumner, Charles: *The Barbarism of Slavery: Speech of Hon. Charles Sumner, on the Bill for the Admission of Kansas as a Free State. In the United States Senate, June 4, 1860*. Washington, D. C., 1860.

The News Media

News in Antebellum America. In: *The News Media and the Making of America, 1730–1865*. <https://americanantiquarian.org/earlyamericannewsmedia/exhibits/show/news-in-antebellum-america> (letöltés: 2020. október 13.).

News in Civil War. In: *The News Media and the Making of America, 1730–1865*. <https://americanantiquarian.org/earlyamericannewsmedia/exhibits/show/news-and-the-civil-war> (letöltés: 2020. október 13.).

Touili

1994 Touili, Ahmed: *Le général Hussein sa vie et son œuvre*. Tunis, 1994.

Voorsanger–Howat

2000 *Art and the Empire City: New York, 1825–1861*. Eds.: Voorsanger, Catherine Hoover – Howat, John K. New Haven–London–New York, 2000.

Wakeman

1900 Wakeman, Robert P.: *Wakeman Genealogy, 1630–1899*. Meridan, 1900.

Ward

1910 Ward, George K.: *Andrew Ward and His Descendants, 1597–1910*. New York, 1910.

Wilson–Fiske

1898 *Appletons' Cyclopaedia of American Biography*. Eds.: Wilson, James G. – Fiske, John. New York, 1898.

Wilson

2013 Wilson, Robert: *Mathew Brady: Portraits of a Nation*. London, 2013.

ZSOLT PALOTÁS

DIPLOMATIC MISSION OF GENERAL OTMAN HASHEM ON THE EAST COAST OF THE UNITED STATES

On October 3, 1865 a special representative of the Bey of Tunis arrived at the port of New York by the steamship *RMS Persia*. This was the second time in the history of Tunisian–U.S. relations since 1805–1806 that a Tunisian diplomat and his suite visited the United States. The Tunisian embassy, led by General Otman Hashem consisted four member. The Bey sent his envoys with a portrait of him and an official letter to congratulate President Andrew Johnson on the termination of the Civil War. Hashem also brought another letter for Mary Todd Lincoln in which the Bey expressed his condolences over the death of her husband. The representative visited several cities of the East Coast from October 3 to November 22. The American press reported extensively and on the daily basis that the Tunisians met several local and federal leaders, military and naval officers, and ordinary citizens during this time period.

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat